

Ekklesia Amsterdam

De Rode Hoed - Toespraak Yassin Elforkani 7 februari 2016

Dank voor de uitnodiging – zeer bijzonder om hier te mogen zijn onder u. Bijzonder ook dat het thema Islam geagendeerd wordt in uw dienst. Ik denk dat wij daar als moslims veel van kunnen leren – om bruggen naar elkaar te kunnen slaan, met elkaar op te trekken en elkaar te respecteren. Barmhartigheid is een belangrijke notie binnen onze geloofsovertuiging en dat komt ook overeen met waar u voor staat. Ik kan tientallen verzen uit de Koran noemen waarin dit terugkomt. En als u met moslims spreekt, zullen ze allemaal zeggen: ‘Ons geloof is barmhartigheid.’ En dat geloof ik ook echt. Maar geloof alleen heeft geen betekenis voor de mens als het niet ook gepraktiseerd wordt., als er contradicties ontstaan tussen wat we in de boeken lezen en wat we in de praktijk doen. De Koran inspireert mij er toe een mooier mens te zijn. Allah zegt in de koran: ‘Jullie zijn allen mensen, jullie lijken allen op elkaar’ – precies zoals u net heeft gezongen. (‘Overal zijt Gij ...mensen uw volk, uw stad hier op aarde’). En wist u dat mens-zijn in de Koran veel meer benadrukt wordt, dan gelovig-zijn? Allah zegt in de Koran : ‘O mensen, wij hebben u geschapen uit man en vrouw en tot verschillende volkeren gemaakt om elkaar te leren kennen.’ Dat inspireert mij. Maar we kunnen niet weggijken van de realiteit. Ik word geconfronteerd met mensen – die wij allemaal liefhebben, want het zijn mensen - , die een beroep doen op een theologisch reservoir aan teksten uit de Koran, en daarmee gewelddadige handelingen legitimeren. Omdat zij zich superieur voelen, omdat ze de absolute waarheid denken in pacht denken te hebben. Dat zijn hele enge sentimenten.

Gelovig zijn is mooi. Maar als dat resulteert in gevoelens van superioriteit, de gedachte dat jij de enige bent die mag bestaan, en dat de rest ook moet zijn zoals jij bent, dan is de barmhartigheid wat mij betreft ver te zoeken. Want hoe zou je de ander liefhebben als je die toch anders definieert dan jezelf, omdat die anders gelovig is en jij de absolute waarheid in pacht hebt? Hoe zou je die ander dan kunnen liefhebben? Volgens mij er geen hoge wiskunde voor nodig om dat te begrijpen. Het vraagt wel om wat meer reflectie.

Na al mijn zoektochten ben ik tot de conclusie gekomen dat de Islam eraan toe is om geherdefinieerd en hervormd te worden. Zoals Huub Oosterhuis dat volgens mij de afgelopen jaren ook in uw eigen traditie heeft gedaan. Maar als ik het heb over hervormen, dan schrikken veel moslims daar van. Toch houd ik ditzelfde pleidooi ook in mijn moskee waar ook honderden gelovigen op af komen. Hervormen is niet eng. Want als we met z’n allen vinden dat de Islam voor alle tijden is, dan zou die Islam ook moeten passen in de tijd waarin wij nu leven. Als we niet hervormen, dan betekent dat dat de Islam niet voor alle tijden is. Dat klinkt hard, maar het is wel de realiteit.

Ik sluit af met een uitspraak van een topgeleerde, een filosoof en soefist, Ibn Atâullah el-Iskenderi genaamd - uiteraard een Arabier - die probeert aan te geven hoe gevaarlijk het is als je als gelovige een superioriteitsgevoel krijgt. Hij zegt: ‘een slechte daad die leidt tot reflectie en hervorming, tot de wil om anders (beter) te gaan handelen, is beter dan een goede daad die leidt tot hoogmoed.’

Dank u wel.

Geeske: Ik blijf hangen aan wat je zegt over hervorming. Dat is een sleutelbegrip in je verhaal, hervorming is essentieel voor de Islam om ook met de tijd mee te gaan. Zie jij die hervorming ook gestalte krijgen in de praktijk?

Hervormen gaat niet zomaar. Het is een theologisch concept. Er is onder theologen weinig consensus, maar hervorming is iets waar theologen consensus over zouden kunnen krijgen. Om u een voorbeeld te geven: het concept ‘kalifaat’ heeft zich door de eeuwen heen ontwikkeld en daar beroept I.S zich nu op. Het kalifaat betekent dat één iemand gaat regeren en als hij een goede nacht heeft gehad, dan zijn we met z’n allen gelukkig, heeft ‘ie een slechte nacht gehad, dan kunnen we z’n allen ook een hele slechte dag tegemoet gaan - want hij regeert over ons. Als dát concept nog geadopteerd blijft in onze theologische interpretatie, het de denkbeelden van jongeren bepaalt, dan

moeten we constateren dat dat een achterlijk en barbaars concept is. Zo zijn er tientallen andere concepten die niet meer bij deze tijd horen. De Koran biedt genoeg ruimte voor die zo noodzakelijke hervorming. En als moslims zeggen: 'we mogen niet hervormen', dan moet je die opmerking doortrekken, want dan impliceert dat dat de Koran niet meer geschikt is voor deze tijd, en dat zou die wel degelijk kunnen zijn.

Ik leidde jou al in door te zeggen dat je een graag gehoorde spreker bent bij de debatten als er onderwerpen spelen die betrekking hebben op de Islam – ben jij uniek in jouw standpunt? Of zijn er binnen de Islamitische gemeenschap – die natuurlijk zo divers is als wat, velen die jouw standpunten delen?

Elk mens wil natuurlijk graag uniek zijn. (gelach)

Misschien bedoel ik meer: 'een roepende in de woestijn'?

Uniek ben ik niet en gelukkig maar. Want de bruggen die u hier probeert te slaan, - daar bent u niet de enige in. Er zijn grote gemeenschappen binnen de Islamitische wereld die dat ook willen, die streven naar een betere samenleving. Ook theologen die nadenken over de vraag hoe ze mensen kunnen inspireren. Die beweging is er. Maar het gaat langzaam. Er zitten nog heel veel twijfelaars bij. We dienen met z'n allen te beseffen dat als we een andere samenleving willen, wij; u en ik, de sleutel vormen. Dat is ook een principe in de Koran. Daar staat: 'Allah – dat wil zeggen God – zal een samenleving niet veranderen als mensen niet reflecteren op die verandering, die verandering willen.'

Je vertelde mij in het voorgesprek iets dat mij erg raakte, namelijk dat jij in jouw positie door één groep bedreigd wordt, en door een andere groep gewantrouwd. Over dat bedreigen wil ik het bewust niet teveel hebben, maar over dat wantrouwen wel. Heb jij het idee dat er op dit moment in de samenleving echt iets verandert in de bejegening van moslims? Ervaar je dat zelf?

Een terechte vraag. Maar ook een heel moeilijke, want in de samenleving hebben we grote diversiteit. Je hebt gelovigen en atheïsten, je hebt mensen die alle rechtsprocessen van de democratie adopteren en mensen – ook autochtoon – die de rechtsstaat fragiel maken. En dan heb ik het over de PVV-stemmers en vele anderen. Maar dat zijn allemaal mensen die we lief moeten hebben. Met wie we bruggen moeten slaan. De vraag is hoe dat vorm moet krijgen. Het begint bij het bestrijden van angst. Als ik in de media opereer en zeg waar ik voor sta, dan krijg ik reacties als: 'Yassin, jij bent te liberaal geworden, je hebt je geloof losgelaten, en je probeert de Nederlanders tevreden te stellen'.

Je staat wel als knuffel-moslim bekend toch?

(gelach)

In de winter is het wel makkelijk om een knuffel-moslim te hebben, toch? (gelach)

Maar een ander deel van de samenleving zegt: 'hij is een wolf in schaapskleren. Hij is een taqiya (d.w.z. pro-jihad) hij zegt het wel zo, maar eigenlijk bedoelt hij het anders.' Ik vind het knap dat mensen blijkbaar kunnen vaststellen wat ik echt bedoel. Als ik die gave zou hebben, dan zou ik misschien wel een uniek persoon kunnen zijn. (...)Maar dat is de realiteit van deze samenleving. En een deel van de oplossing zou tot stand kunnen komen als u en ik reflecteren op ons eigen handelen. Als u uzelf durft aan te spreken als u iemand in een hokje stopt, als u zichzelf betrapt op beeldvormingen die u niet heeft kunnen toetsen. Als we dat durven dan maken we een begin met een samenleving waar iedereen er mag zijn.

En laat duidelijk zijn, ook die angsten zijn reëel, ik heb wel eens in een interview gezegd: als ik geen moslims was, en ik zou allerlei filmpjes zien over de Islam, dan zou ik het heel eng vinden en denken: wat een stelletje malloten zijn dat! Dat gevoel kun je niet zomaar wegzetten. Mensen die dat zeggen

zijn niet zomaar racisten. Nee, dat zijn mensen van vlees en bloed, met een hart, die soms gewoon oprecht angst hebben. En daar moeten we wat mee.

Wat zeg jij tegen jonge mannen in jouw moskee die naar Syrië willen?

Ik had ooit een keer een debat in een moskee met mensen die participeren met I.S., onder die jongeren zaten er ook twee die naar Syrië zijn afgereisd, een van hen is helaas gesneuveld. Het debat kwam maar niet op gang, want mensen kwamen met zogenaamde absolute waarheden aanzetten en dan is het heel lastig om de nuance op te zoeken. Toen dacht ik: wat heeft het eigenlijk voor zin om met deze gasten in gesprek te gaan? Ik begon ook een beetje op de felle toer te gaan, maar toen ik wegliep uit de moskee kwam er een jongeman naar me toe die zei: 'toen u in gesprek was met mijn vrienden, durfde ik het eigenlijk niet te zeggen, maar ik denk dat ik een verkeerde afslag heb genomen.' Voor die jongeren voel ik mij verantwoordelijk. En met de kracht van de argumentatie bestrijd ik hun overtuigingen. Ik hoop dat ik bij elk gesprek in ieder geval één jonge man, of een jonge dame, want het zijn lang niet alleen maar mannen meer, tot andere inzichten kan brengen. Veel jongeren die zoekend zijn komen naar me toe en zeggen: hoe zit het nou precies Yassin, ik begrijp het niet meer.

We kunnen stellen dat de Islam in crisis verkeert. En moet je mensen die in crisis verkeren een extra trap geven? Soms helpt dat wel want dan gaan ze wat sneller handelen, maar soms moet je ze ook ondersteunen om uit dat crisismoment te komen. En die erkenning is nog wel even een zoektocht.

Je zegt: je moet ze met argumenten overhalen om hier te blijven, maar als jij met jongens spreekt die zich op allerlei manieren gediscrimineerd voelen hier, zich uitgekotst voelen, hun leven als mislukt ervaren, en ze tegen jou zeggen: ja maar ik moet dáár naar toe, want dáár kan ik echt iets betekenen, wat zeg jij dan? En wat vraagt dat ook, in het grote plaatje, van ons als samenleving?

Allerlei deskundigen hebben getracht in kaart te brengen wat voor voedingsbodems er zijn in de samenleving die tot radicalisering leiden. Bijvoorbeeld de demonstratie gisteren hier in Amsterdam – daar zie je ook dat mensen zich zorgen maken, vanuit verschillende standpunten. Als je jongeren hebt die provoceren en zeggen: we gaan de sharia-hoek invoeren in Den Haag, dan heb je vervolgens uiteraard weer een groep die daar fel tegen ingaat. En er zijn er die dat genuanceerd doen. Dat zie je ook bij jongeren die hier zijn opgegroeid en Nederlander zijn. Ze hebben heel veel ervaring in deze samenleving. Laatst sprak ik een dame die zei: 'ik was heel erg actief en ik wilde echt iets betekenen voor de Nederlandse samenleving. Een keer liep ik op straat, het was een beetje druk en toen botste er een vrouw tegen me aan die zei: "Kan ik ook niet meer gewoon lopen in mijn eigen land?" En die dame zei vervolgens tegen mij (Yassin): ik heb jarenlang vrijwilligerswerk gedaan, maar die twee minuten, vormden zo'n heftige ervaring voor mij, dat ik me ineens afvroeg: waarom doe ik het eigenlijk allemaal?'

Wat ik vooral wil zeggen tegen iedereen: zorg ervoor dat je geen voedingsbodem wordt. Waar en wie je ook bent, leraar, directeur, burger, buurman, buurvrouw, iedereen, want als wij door ons handelen al die voedingsbodems gaan versterken, dan kunnen we miljoenen euro's vrijmaken met dit kabinet, maar dan gaat het niet werken. U bent de sleutel!

Wij zijn de sleutel; over vooroordelen heenstappen, mensen niet in hokjes indelen en proberen te voorkomen dat voedingsbodems ontstaan. Dat is in ieder geval het kleine wat wij kunnen proberen om Deze Wereld een beetje Anders te maken. Maar dat kunnen we niet alleen. Dat moeten we ook doen met jou, en de mensen die jij representeert. Dus ik hoop op meer ontmoeting. Meer dialoog, het is heel belangrijk. Dank je wel Yassin!

Rajae el Mouhandiz:

Wat ik nog wil toevoegen: de voedingsbodem moet je inderdaad niet voeden, maar ik doe ook een oproep aan Islamitische jongeren in de wereld om zelf ook uit hun comfort zone te stappen, want het zou niet alleen een verantwoordelijkheid moeten zijn van de van-oorsprong-Nederlanders, anders

wordt het heel eenzijdig. De ontmoeting moet van twee kanten plaatsvinden. Er zijn hier nu vier moslims aanwezig en dat zouden er veel meer moeten zijn. De kracht van kunst en van poëzie - en die traditie bestaat ook al heel lang binnen de islamitische cultuur - is dat zij verbindt. Soms zijn feiten en het cognitieve niet genoeg. Wat jullie al doen met het koor, ik hoop dat dat ook een brug kan zijn in de ontmoeting met moslims.